

“БЕКТЕМИН”

Докторлук жана кандидаттык
диссертацияларды коргоо боюнча Д.22.23.676
Диссертациялык кеңешинин төрагасы
социология илимдеринин доктору,
профессор Омуралиев Н.А.

26-март 2025-ж.

Бишкек шаары

22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер жана 22.00.03 – экономикалык социология, демография адистиктери боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын академиги А. А. Алтымышбаев атындагы Философия институту менен “Кыргызстан Эл аралык университетинин” окуу илимий-өндүрүштүк комплексинин алдында уюштурулган социология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн Д. 22.23.676 Диссертациялык кеңештин өткөрүлгөн отурумунун

№4 ПРОТОКОЛУ

Катышты:

1. Омуралиев Н.А. – диссертациялык кеңештин төрагасы, социология илимдеринин доктору, профессор, 22.00.04 – *отурумдун төрагасы*;
2. Элебаева А.Б. - диссертациялык кеңештин төрагасынын орун басары, философия илимдеринин доктору, профессор, 22.00.04;
3. Шаршембиева Т.С.- диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы, социология илимдеринин кандидаты, доцент, 22.00.04 – *отурумдун катчысы*;
4. Джаманбалаева Ш.Э. - социология илимдеринин доктору, профессор, 22.00.04 - (онлайн)
5. Италмасова Р.Б. социология илимдеринин доктору, 22.00.03 (онлайн)
6. Мадалиев М.М.- саясий илимдеринин доктору, профессор, 22.00.04
7. Мендибаев Н. – социология илимдеринин доктору, 22.00.04 - (онлайн)
8. Письменная Е.Е. - социология илимдеринин доктору, 22.00.03 (онлайн)
9. Токтосунова А.И. – саясий илимдеринин доктору, 22.00.04
10. Урманбетова Ж.К.- философия илимдеринин доктору, профессор, 22.00.04
11. Шеденова Н.У.- социология илимдеринин доктору, 22.00.03 (онлайн)

КҮН ТАРТИБИ:

Жунушова Сайкал Орозовнанын социология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” темасындагы диссертациясын **алдын ала коргоо**. Адистиги: 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер. Илимий кеңешчиси: Мадалиев Мухтарбек Мисирович – политология илимдеринин доктору, профессор.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү бүгүнкү отурумда диссертациялык кеңештин мүчөлөрүнүн 11 катышап отурат, алардын ичинен 5 мүчө: 4 – чет элдик мүчө жана бир жергиликтүү мүчө проф. Мендибаев онлайн катышып жатышат. 2 мүчө жүйөлүү себептер менен катыша алышкан жок. Кворум бар. Андыктан отурумду ачык деп жарыялоону сунуштайм. Эми күн тартиби боюнча кимде кандай ой-пикир бар?

Диссертациялык кеңештин мүчөлөрү: - Бекитилсин.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Күн тартибин бекитүү боюнча добуш берүүңүздөрдү суранам.

- Бекитилсин - 11.

- Баары бир добуштан “макул”.

Бүгүнкү отурумдун күн тартибинде Жунушова Сайкал Орозовнанын социология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Кыргызстан жаштарынын иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” аттуу темадагы илимий ишин алдын ала коргоо өткөрүлөт. Илимий кеңешчиси Мадалиев Мухтарбек Мисирович, саясий илимдеринин доктору, Изденүүчүнүн аттестациялык делосу боюнча сөз Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы социология илимдеринин кандидаты, доцент Т.С. Шаршембиевага берилет.

Шаршембиева Т.С. – отурумдун катчысы:

Жунушова Сайкал Орозовна 1989-жылы А.А. Жданов атындагы Ленинград университетинин философия факультетин аяктаган. Жунушова С.О. 1993-1997-жылдары Кусеин Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин “Башкаруу жана социология” факультетинин социология кафедрасынын күндүзгү бөлүмүндө социология кесиби боюнча аспирантурада окуган. 1998 – жылы Аль-Фараби атындагы Казак улуттук университетинде “Жаштар жана ишкердик: мамилелер, багыт алуу жана күтүүлөр” аттуу темада диссертациялык ишин жактап, ага социология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы ыйгарылган. 1998-2005-жылдары Кыргыз мамлекеттик курулуш, транспорт жана архитектура институтунда ага окутуучу, доцент, кафедра төрагасы болуп иштеген. С.О. Жунушова 2007- жылы Жусуп Баласагын атындагы КУУнун философия жана мамлекеттик башкаруу факультетинде окуу бөлүмүнүн төрагасы, социология жана социалдык иштер кафедрасынын доценти болуп эмгектенген. Бүгүнкү күндө социология жана социалдык иштер кафедрасынын доцентинин кызматын аркалайт.

Сайкал Орозовна Түрк тилдүү мамлекеттер аралык социологиялык ассоциациясынын ошондой эле ЕврАзЭС мамлекеттеринин социологиялык ассоциациясынын активдүү мүчөсү.

Сайкал Орозовна Германиянын ДААД программасынын активдүү изилдөөчүсү, стипендиаты Вупперталь университети менен тыгыз байланышта иштеп келет. Ошондой эле Казак улуттук Аль-Фараби, Россия федерациясынын жарандык коргонуу, өзгөчө кырдаалдар жана табигый кырсыктардын кесепеттерин жоюу боюнча министрлигинин мамлекеттик өрткө каршы кызматынын Санкт-Петербург университети менен илимий жактан тыгыз байланышта иш алып барып, биргелешкен илимий макалаларды чыгарууда.

Студент жаштарды тарбиялоодогу жана илимий жигердүү эмгеги үчүн Сайкал Орозовна 2005-жылы “Кыргыз Республикасынын эл агартуусунун отличниги” төш белгиси менен сыйланган жана ошондой эле университеттин көптөгөн ардак грамоталары, жана башка сыйлыктары менен сыйланып келет.

2011-жылдын 30-декабрынан 2014-жылдын 30-декабрына чейин Ж. Баласагын атындагы КУУнун 3 жылдык докторантурасынын күндүзгү бөлүмүнө кирип, аяктаган.. Диссертациянын темасы:

“Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги”, адистиктин шфры 22.00.04. - социалдык түзүлүш, социалдык институттар, процесстер. Илимий консультант болуп: философия илимдеринин доктору, профессор Исаев Кусеин Исаевич бекитилген. Университеттин окумуштуулар кеңешинин №3 протоколу менен 4-ноябрь 2011-жылы бекитилген.

5-июнь, 2024- жыл. Протокол №9. Ж. Баласагын атындагы КУУнин окумуштуулар кеңешинин отурумунда профессор Исаев Кусеин Исаевичтин дүйнөдөн өтүп кеткендигине байланыштуу илимий консультант катары политология илимдеринин доктору, профессор Мадалиев Мухтарбек Мисировичти бекитилген. Диссертациянын темасы: “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги”, адистиктин шифры 22.00.04. - социалдык түзүлүш, социалдык институттар, процесстер өзгөрүүсүз калтырылган.

Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, изденүүчү Сайкал Орозовна Жунушованын аттестациялык делосунда документтер Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын талаптарына ылайык толук тиркелген жана текшерүүдөн өттү. Эксперттик комиссиянын мүчөсүнүн курамында: философия илимдеринин доктору, профессор Урманбетова Ж.К., философия илимдеринин доктору, социология илимдеринин доктору Мотукеев Б.Дж., саясий илимдеринин доктору А.И. Токтосуновалар корутундуларын беришкен, алар оң тараптуу, бирок илимий иш боюнча эскертүүлөр айтылган, изденүүчүгө ондоо үчүн убакыт берилген. Мындан сырткары, Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” темасындагы илимий ишинин алгачкы документтерине ушул эксперттик комиссиянын мүчөлөрү тарабынан алгачкы документтердин аныктыгын текшерүү боюнча акты берилген.

Омуралиев Н.А. - отурумдун төрагасы: Окумуштуу катчыга суроолор барбы? Эгер суроолор жок болсо, процедура боюнча доктордук диссертация болгону үчүн изденүүчүгө 20 минуттук баяндама жасаганга уруксаат бар, бирок, кесиптештер, сиздер буга чейин диссертация жана авторефераттын орус жана кыргыз тилдериндеги варианттары менен окуп чыгып тааныштыңыздар. Ушуга байланыштуу изденүүчүгө диссертация боюнча 10 мүнөттүн ичинде баяндама жасоосун сунуш кылам, анткени биз коргоо учурунда анын жаңылыгы, негизги жоболору жана алынган натыйжалар жөнүндө кененирээк угууга мүмкүнчүлүк алабыз.

Эмне дейсиздер, урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү?

Диссертациялык кеңештин мүчөлөрү: Ооба, 10 мүнөт жетиштүү болот.

Омуралиев Н.А. - отурумдун төрагасы: Анда сөз изденүүчү Жунушова Сайкал Орозовнада.

УГУЛДУ:

Жунушова С.О. - изденүүчү: Урматтуу төрага, урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, назарыңыздарга “Кыргызстан жаштарынын иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” аттуу темадагы 22.00.04 – социалдык түзүлүштөр, социалдык процесстер жана институттар адистиги боюнча социология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алууга жазылган диссертациямды сунуштайм.

Диссертациялык теманын актуалдуулугу. Жаштар социалдык-демографиялык өзгөчө топ катары көп учурларда моралдык, этникалык, диний, кесиптик, граждандык, экономикалык жана башка иденттүүлүктөрдө өзүлөрүн таба албай, коомго тезирээк позитивдүү социалдаша албай (сүнгүп кире албай), ар кандай деңгээлдеги кыйынчылыктарды жеке жашоосунда башынан өткөрүп келет. Ошондуктан, биздин оюбузча, жаштардын ар кандай тобу өзүнүн социалдык иденттүүлүгүн толук түрдө өздөштүрө албай турган учурда алар эртеңки жашоосуна кооптонуу, алсыздык, коркунуч менен карайт. Ал эми алсыздык, кооптонуу, коркунуч адамдын жүрүм-турумунда агрессияны пайда кылат. Бир жагынан алганда, коомго аралаша албаган, өз доорундагы жашоо-турмушка жуурулушуп кетпеген, өзүнүн ордун кайсы бир социалдык топтордо таба албаган жаш адам негативдүү жүрүм-турум менен жашайт. Андай учурда жаштар терс кадамдарга кабылышы толук мүмкүн. Мындай жүрүм-турумду психологдордун аныктамасынын негизинде жаш адамдын өзүн-өзү коргонуусунун

бир формасы катары кабылдоого болот дагы, коомдо негативдүү консолидация, аралашуу механизминин мисалы катары көрсөтүлөт.

Ошондуктан, жаштардын өзгөчө социалдык-демографиялык топ катары социалдык иденттүүлүгүн, калыптануу процессиндеги механизмдерин жана факторлорун изилдөө бүгүнкү күндө жаш адамдын инсандыгын иликтөөдөгү көйгөйлөрдүн бири болуп саналат. Бүгүнкү күндө дүйнө, бир жагынан, илимий-техникалык, технологиялык, маалыматтык жетишкендиктер менен мүнөздөлсө, экинчи жагынан, иденттүүлүктүн салттуу формалары бузулуп, салттык баалуулуктардын алкагында калыптанган адамдын өзүн-өзү таануусунун субъективдүү сезимдери өзгөрүүдө. Бул жаш муундун турмуштук стратегияларынын калыптануу процессинде өзгөчө байкалууда.

Калыптанып калган салттуу маданий баалуулуктардын чектери жок кылынууда. Анын натыйжасында инсандыктын туруктуу кризиси жаш адамдын өзүнчө инсандык аң-сезиминин деңгээлинде эле эмес, жалпы жаңы муундун арасында да байкалат. Мынай процесстер жаш муундун өзүн жана коомдогу ордун аныктоого таасирин тийгизүүдө. Бүгүнкү күндө Кыргызстандын жаштары кылмыштуулуктун деңгээлине, баңгиликтин жайылышына жана айлана-чөйрөнүн булганышына, мүмкүн болуучу экологиялык кырсыкка, ар кандай топтордун өлкөнүн экономикалык саясатына тийгизген таасирине көп тычсызданышат. Жаштардын көпчүлүк катмарлары жаңы, позитивдүү инновациялык баалуулуктарга аралашып, өзүлөрүнүн жүрүм-турумун айкындоодо, бирок ошол эле учурда кээ бир либералдык, демократиялык баалуулуктардын салттык коомго туура келбеген шарттарында жаштардын маргиналдашуусуна, коомдо, жеке жашоосунда өзүн табууга тоскоол болууда. Ушул көрүнүштөрдүн туундусу, өзөгү Кыргызстандагы жаштардын социалдык-демографиялык, өзгөчө топ катары социалдык иденттүүлүгүнүн калыптаныш процесстериндеги көйгөйлөрдү илимий-социологиялык жактан анализдөө зарылдыгын далилдеди.

Ошондуктан, заманбап кыргыз коомундагы социалдык-экономикалык кризис, руханий коопсуздук, улутту сактап калуу, улуттун андан ары калыптануусунда, ааламдашуунун күч алып турган мезгилинде жаштардын социалдашуу процессинде төмөндөгүдөй көйгөйлөр пайда болот: Мен киммин? Коомго кандай пайда алып келе алам? Мен өзүмдү коомдогу кайсы топтун мүчөсүмүн деп кабылдайм, түшүнөм? Ошол өзүм тандаган топко туура келемби? Өзүмдү бир топтун активдүү мүчөсү катары алып жүрө аламбы? Коомдо андан ары өнүгө аламбы? – деген суроолор түйшөлтөт.

Демек, бүгүнкү Кыргыз коомунда жаштарды өзгөчө социалдык-демографиялык топ катары социалдык иденттүүлүгүн, калыптаныш процессин социология илимдеринин негизинде ар тараптуу, системалуу илимий анализдөө күндүн талабы.

Изилдөөнүн объектиси. Кыргызстандын жаштары социалдык-демографиялык топ катары учурда өзүнүн социалдык иденттүүлүгүн калыптанышында.

Изилдөөнүн предмети. Коомдук мамилелерди кайра куруунун шарттарында жаштардын социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруунун өзгөчөлүктөрү.

Изилдөөнүн максаты. Заманбап коомдогу социомаданий өзгөрүүлөрдү илимий изилдөөнүн негизинде жаштардын рационалдуу, максатка ылайыктуу социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруу боюнча социологиялык моделди иштеп чыгуу.

Диссертациялык иштин **максатына** ылайык төмөндөгү **милдеттер коюлуп** аткарылды:

1. Социалдык иденттүүлүк, идентификация, социалдашуу концепттеринин теориялык-тарыхый жана концептуалдык негиздерине илимий сереп жүргүзүү;
2. Жаштардын көйгөйлөрүн изилдөөгө арналган социологиялык жана социалдык-философиялык теориялар, концепциялар жөнүндө илимий изилдөө;
3. Социалдык иденттүүлүк теориясынын контекстинде жаштарды өзгөчө социалдык-демографиялык топ катары аныктоо;

4. Азыркы жаштардын үй-бүлөлүк иденттүүлүгүнүн калыптанышын теориялык-методологиялык жактан негиздөө жана үй-бүлө мамилелеринин салттуу жана инновациялык негиздерине институционалдык деңгээлде иликтөө жүргүзүү;
5. Жаштардын социалдашуу жана социалдык иденттүүлүгүнүн калыптаныш процессинде билим берүү институтунун таасиринин өзгөчөлүктөрүн ачып берүү;
6. Жаштардын социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруу процессинде массалык маалымат каражаттарынын жана санариптик технологиялардын тийгизген таасиринин өзгөчөлүктөрүн анализдөө;
7. Диндин функцияларын жана белгилерин социалдык-баалуулук системасы катары кароо жана заманбап шартта жаштардын социалдык иденттүүлүгүнүн калыптанышында анын таасирин мүнөздөө, анализдөө;
8. Жаштардын жашоо-турмушунда экономикалык, миграциялык потенциалды аныктоо жана миграциянын призмасы аркылуу улуттук коопсуздук көйгөйлөрүн миграциологиянын призмасы менен кароо;
9. Жаштардын социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруунун коопсуздугуна глобалдык демократиянын таасиринин чектерин тактоо;
10. Жаштардын социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруунун фактору катары жаштар кыймылынын маңызын ачуу;
11. Жаштарды коомдук турмушка калыптандыруунун жана тартуунун мыйзамдык-укуктук негиздерине социологиялык талдоо жүргүзүү;
12. Кыргызстандын жаштарынын саясий, укуктук иденттүүлүгүн калыптандыруунун өзгөчөлүктөрүн изилдөө;
13. Жаштардын социалдык активдүүлүгүнүн негизи жана жаштарды коомдун социалдык-экономикалык багытына тартуунун өзгөчө фактору катары Кыргызстандын жаштарынын бакубаттуулугунун жана өнүгүүсүнүн индексин изилдөө.

Изилдөөдөн алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү. Изилдөө иши, негизинен, азыркы учурдагы кыйла актуалдуу көйгөйгө кайрылуу менен, Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгүн позитивдүү калыптандыруунун жолдорун негиздөө менен шартталган. Изилдөөнүн натыйжаларын жаштардын нааразычылык жүрүм-турумунун ар кандай формаларында коштолгон иденттүүлүктүн диффузиясынын өнүгүшүн алдын алуу жана алардын чоңдор дүйнөсүнө кирүү процессин оптималдаштыруу максатында социалдык колдоо боюнча программаларды жана долбоорлорду иштеп чыгуу үчүн колдонууга толук мүмкүн. Ошондой эле изилдөөнүн жыйынтыктарын “Жаштар социологиясы”, “Үй-бүлө социологиясы”, “Экономикалык социология”, “Инсан социологиясы”, “Билим берүү жана илим социологиясы”, “Өспүрүмдөр социологиясы”, “Дин социологиясы”, “Миграция социологиясы”, “Саясий социология”, “Жаштар арасында социалдык иштерди уюштуруу” өңдүү атайын окуу сабактарында, дарстарды, практикалык сабактарды даярдоодо, жогорку окуу жайдын окутуучуларын кайрадан даярдоо курстарында материал катары колдонууга болот. Жогоруда белгиленген атайын курстарды жогорку окуу жайларында, атайын орто окуу жайларында окутууда изилдөөнүн жыйынтыктарын окуу-методикалык курал катары иштеп чыгуу жана колдонуу мүмкүнчүлүгү да бар.

Изденүүчүнүн жеке салымы. Кыргызстандын жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги боюнча талдоого карата топтолгон факты-материалдар, аларга талдоо жүргүзүү, изилдөөдөн чыгарылган негизги илимий тыянактар жана жоболор, корутундулар диссертанттын жеке салымы болуп эсептелет. Негизинен, диссертациялык иликтөө Кыргызстандагы жаштардын арасында социалдык иденттүүлүгүнүн калыптаныш феноменин социологиялык анализдөөдө изденүүчү тарабынан өз алдынча аткарылган илимий иш болуп саналат. Изденүүчү тарабынан 2012-жылдан

тартып 2024 - жылдардын аралыгында өз демилгеси менен аталган тема боюнча бир нече социологиялык изилдөөлөр жүргүзүлгөн. Ал изилдөөлөр социологиянын сандык жана сапаттык ыкмаларын колдонуу аркылуу ишке ашырылды. Статистикалык фактологиялык маалыматтар, тема боюнча маселелерди чагылдырган эмгектер статистикалык документтерди талдоо усулун пайдалануу менен илимий жактан талдоого алынды. Социологиялык анализдин алкагында негизги илимий тыянактар жана жоболор иштелип чыкты. Заманбап шарттарда Кыргызстандын жаштарынын социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруу автордук социологиялык изилдөөлөрдүн жыйынтыктарынын натыйжалары менен аныкталат. Эмпирикалык базаны автордун жетекчилиги астында же катышуусу менен жүргүзүлгөн изилдөөлөр түздү: “Заманбап Кыргызстандагы жаштар кыймылы: элитанын калыптануу процесси”, эксперттик сурамжылоо (апрель-май 2013 - жыл); “Борбордук Азиядагы ислам фактору жана чөлкөмдө коопсуздукту камсыз кылууда элитанын ролу”, эксперттик сурамжылоо (март-апрель 2017-жыл); “Кыргызстандын жана Россиянын окуучу жаштарынын социалдык портрети миграциялык максаттарынын контекстинде” (январь-февраль 2023- жыл) социологиялык сурамжылоо онлайн режиминде Google Forms аркылуу жүргүзүлгөн.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Баяндама аяктады. Урматтуу кесиптештер, изденүүчүгө суроолор барбы?

Мендибаев Н.М. - социология илимдеринин доктору: Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, мен командировкада элем бирок ошондой болсо дагы диссертациялык ишти алдын ала коргоого онлайн катышып жатам. Эми, Сайкал Орозовна өзүнүн диссертациялык ишинде жаштарды коомдун бардык контексттеринде изилдеп карап чыгыптыр. Мен диссертациялык ишти, авторефератты толук бойдон окуп чыктым. Ошондо менде мындай деген суроолор жаралды. 1. Жаштардын бакубаттуулугу, өнүгүү индекси дегенди кандай түшүнсө болот? 2. Жаштардын баалуулуктарынын иерархиясы жөнүндө айтып бере аласызбы? 3. Сиз илимий изилдөөнүн негизинде жаштардын рационалдуу, максатка ылайыктуу социалдык иденттүүлүгүн калыптандыруу боюнча социологиялык моделди иштеп чыгуу дейсиз, бул кандай модель, бизге ылайыктуубу?

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Сайкал Орозовна, ар бир берилген суроодон кийин жооп бересизби же баарына аягында бир жооп бересизби?

Жунушова С.О. - изденүүчү: Бардык суроолор аяктагандан кийин аягында жооп берейин.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Анда суроолорду берүүңүздү уланта бериңиздер.

Письменная Е.Е.: менин суроом, айтыңызчы сиздин социалдык иденттүүлүк жөнүндөгү аныктамаңыз башка илимий аныктамалардан эмнеси менен айырмаланат?

Омуралиев Н.А.: урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү анда мен дагы өзүмдүн суроолорумду берейин. Менин биринчи суроом төмөндөгүдөй: 1. Сиздин салттуу эмес либералдык баалуулуктарга болгон мамилеңиз, мисалы ЛГБТ топторуна кандай карайсыз? 2. Экинчи суроом, квадерберлерге (айбанаттардын маскасын кийип) болгон жаштардын арасындагы кызыгууга кандай карайсыз? 3. Үчүнчү суроом, Кыргыз Республикасында Кыргыз жараны жарандык иденттүүлүгүн өнүктүрүү Концепциясы жөнүндө эмнени айта аласыз, жаштарга бул концепция сиңип кете алдыбы?

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Кесиптештер, дагы суроолор барбы? Сырттан келип катышып жаткандар дагы өз суроолоруңузду берсеңиз болот. Азырынча жок окшойт, анда суроолору пайда болгондордукун анан дагы алсак болот. Анда Сайкал Орозовна даяр болсоңуз суроолорго жооп берип баштасаңыз болот.

Жунушова С.О. – изденүүчү: Нуратбек Мендибаевич, сурооңузга рахмат. 1- суроо боюнча жооп бере турган болсом, Кыргызстандын жаштарынын бакубатчылыгынын индекси 2022-жылга тогуз көрсөткүч боюнча иштелип чыккан. Бул Кыргыз Республикасындагы жаштардын абалынын өзгөрүү динамикасынын аналитикалык комплекстүү көрсөткүчү, ал төмөнкүлөр аркылуу каралат: өнүгүү – белгиленген критерийлер боюнча кайтарылыс сандык жана сапаттык өзгөрүү процесси катары; бакубатчылык – жаштардын социалдык, физиологиялык, психологиялык жана материалдык абалы

катары каралат. Анда жаштардын экономикалык абалы жана мүмкүнчүлүктөрү, билим берүү, маданият, ден соолук, маалыматтык-коммуникациялык технологиялар, коопсуздук жана коргоолгондук, үй-бүлө жана экология тармактары боюнча жаштардын коомдогу орду, катышуусу, активдүүлүгү, каралган. Сиз сурап калдыңыз индекстин төмөн мааниси: 0–0,494; Абдан жогору мааниси: > 0,811

Тандалып алынган тармактар боюнча жаштардын абалы дүйнөлүк стандарттарга канчалык деңгээлде туура келет? Кайсы тармактарга көңүл буруу керек деген суроо жаралат? Өзүңүздөр байкагандай, жаштарга, негизинен, көбүрөөк көңүл бурулушу керектиги бардык тандалып алынган тармактардын индекстинде көрүнүп турат. Ошондо эң коркунучтуу, төмөнкү индекс бул, маданият - 0,15. Бул жаштардын маданиятка аралашуу, калыптануу көрсөткүчү эң төмөнкү дегенди түшүндүрөт. Азыр жаштар, алардын ичинен студент жаштар музейге, театрда баруу маданияты, жалпы эле маданияты төмөн болуп жатат. Бул жерде чыгармачылык факультеттерде, чыгармачылык менен байланышкан окуу жайларда окуган жаштар жөнүндө сөз эмес, жалпы жаштар жөнүндө сөз болуп атат. Мисалы: университетте төртүнчү курсту аяктап жаткан студенттен көркөм сүрөт музейине бардыңыз беле деген суроого, көркөм сүрөт музейинин кайда экенин биле албайт, бир да жолу барган эмес болгон учурлар көп кездешет. Бул жерде жакшы бир нерсени айтып кетүү керек, бардык студент жаштар тарых музейине сабактардан барат. Ошондуктан диссертациялык иште биз, окуу жайларда жаштар менен иштөө бөлүмдөрү маданиятка көбүрөөк көңүл буруп, баягы советтик доордо өзүнүн жемишин берген абоненттик системаны кайра киргизүү жөнүндө дагы сунуштарды киргиздик.

2. Ал эми экинчи суроого жооп берсем, баалуулук ирреархиясы жөнүндө сөз кылсак, биз дайыма салыштырмалуу иликтөөлөрдү Россия, Белорусия, Казахстан башкача айтканда постсоветтик өлкөлөр менен жаштардын арасында өткөрүп келебиз. Ошол учурларда көбүнчө эң биринчи эле жаштар, жакшы билим алууну алдына максат кылышат, мындай көрүнүш өзгөчө студенттердин арасында көп кездешет. Андан кийинки ой максаттар – бул жакшы кесипти тандоо, жакшы кесипке ээ болуу деп жооп беришет. Андан ары жаштар өзүлөрүнүн ден-соолугуна кам көрүү керектиги жөнүндө айтышат. Кийинки баалуулук, бул, үй-бүлө куруу, балалуу болуу, дүйнөнү кыдыруу сыяктуу ой максаттар, баалуулуктар алдынкы катарларда турат. Белгилеп кетүүчү нерсе, кыргыз коому салттуу коом болгондуктан, биздин өлкөнүн жаштарынын арасында үй-бүлө курууга умтулуу баалуулугу дайыма байкалат, алдынкы орундарды ээлейт, жаштар көп учурда өзүнчө түтүн булатып балалуу болууну максат кылышат, ал эми Россиянын жаштары үй-бүлө куруу баалуулугу жөнүндө көп деле сөз дагы кылышпайт.

3. Үчүнчү суроо боюнча: жаштар менен иштөөдө бардык дүйнөлүк теориялык - практикалык иштерди карап чыгып (партнердук) биргелешип иштешүү практикасы жаштар менен иш алып барууда көп колдонулбай келет, биздин мамлекет бардыгын өзүнүн мойнуна жүктөп алган, менин түшүнүгүмдө партнердук варианттарды алып карап, изилдеп, биздин коомдун жашоосуна ылайыкташтырып бизнес, чөйрөсү, ишкерлер дагы жаштардын көйгөйлөрүн чечүүгө активдүү катышуусу зарыл. Биз ошондо гана шартка ылайыктуу, позитивдүү жаштардын иденттүүлүгү моделин калыптандырууга мүмкүндүк түзө алаган болобуз.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: урматтуу Мендибаев Н., сиз жоопторуңузга канааттандыңызбы? Жакшы. Сайкал Орозовна, анда калган суроолорго жооп бере бериңиз.

Жунушова С.О. - изденүүчү: Елена Евгеньевнанын суроосуна төмөндөгүдөй жооп берет элем: Чындыгында, социалдык иденттүүлүк боюнча дүйнөдө көптөгөн аныктамалар бар жана биз диссертациялык иштин чегинде алардан абдан бир өзгөчөлөнгөн аныктама сунуштаган жокпуз – деп ойлойбуз. бул жаш адамдын өз жашоосун системалаштыруу үчүн пайда болгон муктаждыгы, көп маданият тектеш жашаган коомдо, белгилүү бир жамаатта өкүм сүргөн баалуулуктарды, жүрүм-турум нормаларын калыптаныш процесси деп айттык. Социалдык иденттүүлүк – биздин аныктама боюнча жеке жаш адамдын кандайдыр бир социалдык жалпылыкка, топко (жыныстык, курактык, этникалык, профессионалдык, диний ж.б.) таандыктыгы, окшоштугу жана ошол топто ал жаш адам өзүн эркин сезүүсү, активдүү социалдашуусу, топтун мүчөсү катары өзүн-өзү идентификациялоосу,

өзүнүн тобуна болгон мамилеси, топтун мүчөсү катары өзүнө болгон мамилесин, өзүнүн тобуна болгон берилгендиктин деңгээлнин жана жүрүм-турумду туюндурат.

Жунушова С.О. - изденүүчү: Эми кийинки суроолор Нурбек Ашимкановичтин суроолору болчу. Сизге абдан абдан кызыктуу суроолоруңуз үчүн чон рахмат жана төмөндөгүдөй түшүндүрмөлөрдү берет элем. 1. ЛГБТ коомдук-саясий кыймылы (бисексуалдар). Алардын максаты-жарандык теңчилик, адам укуктарын сактоо, басмырлоону жок кылуу, сексуалдык эркиндик. Ошондой эле бул топ социалдык азчылык, өзүнчө жамаат, маданият катары өзүн-өзү андап билүүсү, экинчи жагынан ЛГБТ коомго интеграцияланышууну көздөгөн кыймыл. Бул ошол кыймылдын мүчөлөрүнүн жеке психологиялык өзгөчөлүгү, (биздин коомдун баалуулуктарына туура келбеген жүрүм-турум) ошондуктан биздин коом аларды кабыл алганга даяр эмес, кабыл албайт. Мен окумуштуу катары алардын биздин коомдо бар экендигин, бул социалдык факт экендигин айтып кетет элем. Кыргызстан салттуу коом, ошондуктан алардын никесине, коомдо жашоосуна бөгөт коюлган, биздин мыйзамдык-укуктук түзүмдөр мындай жүрүм-турумга жол бербейт.

2. Квадерберлер жаныбарлардын иш-аракеттерин жана адаттарын тууроо менен алектенген адамдар, негизинен өспүрүмдөр, жаштар. Ар кандай басылмаларда мындай имитация субмаданият жана атайын расмий эмес спорт катары кабыл алынат. Жаштар субмаданияты, анын мүчөлөрү айрым жаныбарлардын маскасын кийип (көбүнчө карышкырлар, жырткычтар же башка ири биологиялык түрлөр) коомдук жайларда жүрүшөт. Мындай субмаданият көбүнчө Россияда, Казакстанда, акыркы учурда Кыргызстанда жаштардын өспүрүмдөрдүн арасында тез таркап жатат. Бул зооморфтук образдарды өспүрүм-жаштар колдонууда. Мындай субмаданият социалдык желелер, ММК аркалуу пропаганданын негизинде өспүрүмдөр арасында тез таркоодо, а бирок мындай көрүнүшкө улуу муундун көз карашы кандай, бул башка маселе.

3. Ал эми кыргыз жараны жөнүндө айтсам, “Кыргыз жараны” термини өлкөнүн аталышынан – Кыргыз Республикасынан келип чыккан жана өзүнүн маданий, улуттук таандыктыгын сактоо менен бардык этностук жамааттарды бириктирген жалпы жарандык бирдейликтин термини болуп саналат. Биз бул концепция жөнүндө кафедрада дагы тегерек үстөл уюштуруп, бул концепция жаштардын арасына кандай таркап, кандай сиңип жатат деген суроолорду анализдегенбиз. Жаштар өзгөчө студент жаштар Кыргыз жараны өлкөнүн социалдык-экономикалык жана коомдук-саясий турмушуна катышуусу үчүн бирдей шарттарды жана мүмкүнчүлүктөрдү түзүүгө арналган программа катары түшүнүшөт. Жаштардын аң-сезимине жакшы сиңип кетти десек туура болот.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Ошондо “Кыргыз жараны” жөнүндө диссертацияда айтылганбы?

Жунушова С.О. - изденүүчү: ооба, сөзсүз түрдө диссертациялык иште кеңири айтылган.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Рахмат, урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, Айнура Беккуловна, иштин структурасы, мазмуну жөнүндө өзүнүн оюн айтайын дейт.

Элебаева А.Б. - Иштин структурасы боюнча диссертацияда жаштар коопсуздук, экономика, миграция, ММК, үй-бүлө институттарынын контекстинде анализденген. Иш өзүнүн түзүлүшү, мааниси боюнча философиялык иш катары ой жаратат. Бирок ошол эле учурда көптөгөн прикладдык иликтөөлөрдүн жыйынтыктары колдонулган. Диссертациялык иштин сапаты жакшы, абдан көп иш жасалган. Ошондуктан келечекте билим берүү системасы, үй-бүлө институттарынын жаштардын социалдык иденттүүлүгүнүн калыптанышындагы өзгөчөлүгүнө көбүрөөк, салыштырмалуу көңүл бурулушу керек.

Жунушова С.О. - изденүүчү: ооба, сөзсүз түрдө диссертациялык иште акыркы жылдардагы социологиялык иликтөөлөрдүн жыйынтыктары кеңири колдонулган. Сиз айткан комментарийге толук кошулам. Иш негизинен прикладдык социологиялык иликтөөлөрдүн жыйынтыктарынан турат.

Элебаева А.Б. - Рахмат! Сиз дагы келечекте көп иштерди жасайсыз деп ойлойм.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Сайкал Орозовна, менде комментарий бар, айтылган эскертүүлөрдүн баарын карап чыгасыз, андан тышкары менин оюмча диссертацияны коргоого келгенде сиз, өзүнчө бир баракка иштин структурасын, мазмунун толук жазып орус жана кыргыз тилдеринде дагы диссертациялык кеңештин мүчөлөрүнө таркатыңыз, авторефератты карап окуганга ылайыктуу болсун үчүн. Анда эмесе, урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, регламент боюнча, диссертациялык иштин илимий кеңешчиси, политология илимдеринин доктору, профессор, Мадалиев Мухтарбек Мисировичке сөз берилет.

Мадалиев М.М. Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” атуу темага арналган 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин доктору илимий даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясына пикиримди айтайын. Диссертациялык иштин актуалдуулугу негизинен, Кыргызстан жаштарынын өзгөчө социалдык-демографиялык топ катары социалдык иденттүүлүгүнүн калыптануу механизмдерин жана факторлорун изилдөө бүгүнкү күндүн талабы болуп саналгандыгында десек болот.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Мухтарбек Мисирович, мүмкүн болсо кыскача, иш актуалдуу жарайт же жок деп айтсаңыз жакшы болот эле.

Мадалиев М.М. - мейли анда мен сөзүмдү кыскартайын. Жалпысынан алганда, диссертант алдына коюлган максаттарын ишке ашыра алды жана Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” атуу темадагы 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин доктору илимий даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясы толук жетиштүү деңгээлдеги илимий изилдөө болуп саналат.

Диссертациялык изилдөөлөрдүн үстүндө иштеп жаткан мезгилде Сайкал Орозовна өзүнүн алдына коюлган максатка умтулган, илимий иштерди аткарганга жөндөмдүү, чыгармачылык менен иштегендигин көрсөттү. Белгилеп кетүүчү нерсе диссертациялык ишти аткарууда, изденүүчү өзүнүн теориялык жана практикалык жактан мыкты даярдыгы бар экендигин толук көрсөтө алды, 30 дан ашык илимий макалаларды чыгарды, алардын ичинен 8 чет өлкөлүк басылмаларда жарык көрдү, 2 макала Scopus платформасына кирген абройлуу журналдарда (Q2 менен) жарык көрдү.

Жалпылап айтканда “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” аттуу темага жазылган диссертациялык эмгек бардык талаптарга шайкеш, ал эми илимий иштин автору Жунушова Сайкал Орозовнага 22.00.04- социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социологиялык илимдердин доктору окумуштуулук даражасын ыйгарууга толук мүмкүн.

Эми мен сиздерге айтып кое турган нерсе, илимий жетекчини алмаштыруу жөнүндө сөз болуп атат. Мен дагы Кусеин Исаевичтин окуучусумун, ал киши бул дүйнөдөн өтүп кеткендигине байланыштуу, Сайкал Орозовна мени илимий кеңешчи болуумду суранды. Мен макул болдум, жашоо уланып кете берет экен, менин оюмча Кусеин Исаевич дагы бүтүн өзүнчө ыраазы болуп ордуна козголуп алды болуш керек арбагында, менин окуучуларым мен берген тапшырманы, менин ишимди улантып жатат - деп. Мен ошону диссертациялык кеңештин мүчөлөрүнө, барыңыздарга айтып коюшум керек.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Рахмат Мухтар Мисирович. Туура, бирок Кусеин Исаевичтин эмгеги бул илимий ишти аткарууда зор, ошону унутпаш керек деген ойду айтып жатабыз.

Эми регламент боюнча **эксперттерге** сөз берилет. Сөз саясий илимдеринин доктору, Токтосунова Адаш Искендеровнага берилет.

Токтосунова А.И. – политология илимдеринин доктору, эксперт. Мен бул илимий ишти толук окуп чыктым, тема аябай оор, маңыздуу. Менин оюм боюнча Сайкал Орозовна 15 жыл бул иштин үстүндө иштептир. Мен толук пикиримди жазуу жүзүндө бердим, бул жерде айрым гана учурларга

токтолуп кетейин. Айтып кетүүчү нерсе, изденүүчү социалдык иденттүүлүктүн аныктамасында айтты, мен дүйнөлүк адабияттан алыс кеткен жокмун деп, менин оюмча туура. Бул илимий иште баардык иденттүүлүктөрдү бир топтоп, жыйнаптырсыз, алардын калыптануу механизми, факторлорун карап чыгыптырсыз, бул өтө жакшы көрүнүш. Бирок ошондой болсо дагы мен өзүмдүн комментарийлеримди берейин. Эң биринчиден, корутунду, практикалык сунуштарга конкреттүү түрдө ар бир ведомство, министерстволорго тиешелүү сунуштамалар берилиши, чечмелениши керек деп ойлойм. Диаграмма, таблицалар жакшы берилген, бирок кээ бирөөлөрү толук чечмеленбей калган деген ойду жаратат. Ошолорду деталдуу түрдө толуктап жазуу керек, сизди советтик социологиялык мектептин мүчөсү катары түшүнөбүз, бирок азыркы учурда дагы бир жаңы инновациялык изилдөө методдорун колдонсо болобу деген сөздү айтмакмын. Негизинен, иш абдан салмактуу, жакшы иликтенген, мен ишти диссертациялык кеңешке коргоого кабыл алынышын сунуштайм.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Сайкал Орозовна Адаш Искендеровнанын комментарий, суроолоруна жооп берсизби? Сөз сизде.

Жунушова С.О. - изденүүчү: Адаш Искендеровна сизге чоң рахмат!! Ооба, сөзсүз түрдө диссертациялык иште акыркы жылдардагы социологиялык иликтөөлөрдүн жыйынтыктары кеңири колдонулганы жөнүндө жогоруда белгиледик. Сиз айткан комментарийге жооп берсем, бөлүмдөрдүн балансы жөнүндө айтсам, жалпы иштин дизайнын, мазмунун бузбай туруп бөлүмдөрдүн тең салмактуулугун сактаганга аракет кылдым. Диссертациянын баптары менен бөлүмдөрүнүн бирдей берилишин кайра дагы карап, оңдоо киргизип чыктым. Үчүнчү баптын экинчи бөлүмүндө диссертацияларга коюлган талаптарга ылайык, эмгекте колдонулган социологиялык ыкмаларды дагы даанараак баяндоо зарыл деп айтканыңызга жооп кылып, илимий иште колдонулган методдорду чечмелеп жазып, толуктадык. Сиз айткан инновациялык метод жөнүндө айтсам, азыр интернет сурамжылоо кеңири колдонулууда. 2. Берилген диаграммалар жана таблицалар, башкача айтканда диссертациянын экинчи, үчүнчү бөлүмүндө берилген диаграммалар менен таблицаларды деталдаштырганга, кээ бир учурда дагы толуктап чечмелөөгө туура келди. Бирок ошол эле учурда диссертациянын көлөмү өлчөлүү деп айтат элем. 3. Корутунду жана практикалык сунуштар конкреттүү, адрестүү сунуштамалар менен толукталды.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: эмки сөз кийинки экспертке, философия илимдеринин доктору, профессор Урманбетова Жылдыз Карыбаевнага берилет.

Урманбетова Ж.К. – эксперт: Мен дайыма мага экспертизага берилген илимий иштерди өтө тыкан, терең текшерем. Бул иш тууралуу айтсам, эмгекте изилдөөнүн объектиси, предмети, максаты, милдеттери жакшы такталган. Бирок айтып коючу нерсе 11 милдет болсо, 11 жаңылык болушу мүмкүн эмес. Бирок диссертант өзү жана айтпадыбы, кээ бир жерлерде оңдоолор киргизилгени жөнүндө. Мен дагы бир айта турган нерсе социалдык иденттүүлүк аныктамасы сиздин автордук вариантыңыз болушу керек жана башка авторлордукунан айырмаланып, жаңылык болушу керек, анткени бул докторлук иш болуп атпайбы. Эми иштин түзүлүшү боюнча айрым жетишпегендиктер боюнча айтып кетейин.

1. Жаштардын социалдык иденттүүлүгү институционалдык мейкиндиктин негизинде изилденип жашоо-турмуштарынын ар тараптуу жактарын камтыган. Ошону менен бирге азыркы мезгилде жаштардын арасында аябагандай актуалдуу тармагы – жыныстык, гендердик маселе каралбай калган. Түздөн түз социалдык иденттүүлүктү белгилебесе да жана ички инсандык маселе катары эсептелинсе да, белгиленген жыныстык тармактын таасири сөзсүз социалдык идентификацияларына таасир этет.

2. Экинчи баптын төрүнчү бөлүмүндө жаштардын дин маселесине болгон мамилелери иликтөөгө алынган. Бул жерде студенттердин дин менен байланыштарын белгилегенде балким өзгөчө басымды жигиттер менен кыздардын динди кабыл алуусундагы тышкы көрүнүштөргө көбүрөөк маани берилгенине, ички тутумдары билимдин негизинде эмес чакырыктардын негизинде калыптанганына басым жасалышы керек беле деген ой жаралууда.

3. Үчүнчү баптын экинчи бөлүгүндө демократиялык баалуулуктардын жаштардын социалдык иденттүүлүгүнүн калыптанышына тийгизген таасири тууралуу сөз курулду, бирок маселе даана ачылып берилген эмес. Демократиялык баалуулуктардын негизги таасири жаштардын ой жүгүртүү маданияты аркылуу чагылдырылат, андан соң социалдык жүрүм-турум аркылуу белгиленет. Ошондон улам универсалдуу баалуулуктар түшүнүгү каралышы керек болчу жана алардын жаштардын коомчулугуна болгон таасири кеңири ачылып чыгат эле.

4. Төртүнчү баптын биринчи бөлүгүндө жаштар саясаты иликтөөгө алынган, бирок толугу менен маселе ачылган эмес. Коомдо бюрократтар жана саясатчылар аттуу топтор белгиленгенден соң, жаштардын саясатчылар тобуна кирүү мисалы катарында саясий партиялардын жаштар канаттарын анализге алса, аталган бөлүк теренирээк деңгээлде изилденмек.

5. Дагы бир айтылып кетүүчү нерсе – диссертацияда милдеттер, жаңылыктар жана коргоого коюлган жоболор саны боюнча гана эмес, сапаты боюнча да бирдей болуп калганы (милдет коюлду, коргоо үчүн жобо киргизилди жана натыйжада жаңылык иштелип чыкты аттуу схема бираз шек саноону жаратууда). Демек, милдеттер соңунда жаңылыктар болуп келүүдө.

Изилдөө өтө чоң, бараандуу, бирок кандай иш болгондо дагы жетишпегендиктер, кемчиликтер болот. Ошолорду Сайкал Орозовна эске алса илимий иш абдан да жакшы болот.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Жылдыз Карыбаевна, чоң рахмат, сиз дайыма так, даана суроолорду бересиз. Сайкал Орозовна Жылдыз Карыбаевнанын комментарийлерине жооп бересизби?

Жунушова С.О. - изденүүчү: Рахмат, Жылдыз Карыбаевна сиз абдан дыкат мамиле менен менин ишимди карап окуп бердиңиз. Жазган корутундунузга жооп кылып төмөндөгүдөй жооп бермекмин:

1. Демократиялык баалуулуктардын жаштарга тийгизген таасири дегенде эле биз көбүн эсе жаштардын электоралдык маданиятын карайт экенбиз. Сиз айткандай жалпы адамзатка тиешелүү баалуулуктарды кемчиликсиздикке умтулуу (идеалга кайдыгерлик); чыгармачылык (чыгармачылык инновация (салттуулук) буларды дагы кийинки изилдөөлөрдө карайбыз деп айтам, убада берем. Андан кийин, азыркы коом гендердик иденттүүлүктү түшүнүү кабылдоо боюнча айырмаланат. Жаштар инновациялык кабылдоолорго ийкемдүү ошондуктан гендердик теңсиздик жаштардын арасында көп байкалбайт. Социологиялык иликтөөлөрдүн жыйынтыгы белгилегендей: “Сен күнүмдүк жашоодо кезиккен татаал жагдайларды ким менен кеңешмек элең?” Эки жыныстагы тең студенттердин көпчүлүгү биринчи орунга апам менен чечет элем деп, “апам сөзсүз түшүнөт, кечирет” дешет. Жаштар аталары менен жашоонун келечегин талкуулашат, негизинен, кесип тууралуу, жеке иш ачып жатса көбүнчө аталары менен кеңешет. Атасы менен эң маанилүү пландар такталат келечекте, коюлган максаттарга жетүүнүн жолдору белгиленет, бул тема өтө орчундуу, татаал ошондуктан келечекте бул темага атайын кайрылабыз деп айтат элем.

2. Кыздар менен балдардын ортосундагы диндин коомдогу ролун кабылдашынын өзгөчөлүктөрү. Жалпысынан жаштар диндин коомдогу ордун оң баалашат. Ошентип, азыркы жаштардын жашоосунда диндин ролу жана мааниси кыйла жогорулап баратат деген тыянак чыгарууга болот. Адамдын коомдук жана индивидуалдык турмушунун жакшырышына өбөлгө түзгөн инсандын диний билимине барган сайын көбүрөөк көңүл бурулууда. Биздин оюбузча, белгилүү бир социалдык-демографиялык топту түзгөн азыркы жаштардын динге болгон мамилесин талдоо келечектүү жана кызыктуу.

3. Кыргызстандын жаштарынын бакубаттуулук жана өнүгүү индекси, жаштардын социалдык активдүүлүгүнүн негизи жана бүгүнкү мамлекеттик жаштар саясаты тууралуу сөз болгондо, мен сиздин комментарийден кийин дүйнөдөгү болгон жаштар саясаты концепцияларына, практикалык иштерин карап, анализдеп анан аларга таянып диссертациянын бул бөлүмүнө бир аз толуктоолорду киргиздим.

Азыркы учурда жаштар чөйрөсүндө эки диаметралдык карама-каршы тенденцияны байкоого болот. Бир жагынан, бул өлкөнүн саясий турмушуна абдан активдүү катышууга умтулуу. Экинчи жагынан,

бул коомдо болуп жаткан бардык саясий процесстерге кайдыгерлик. Шайлоого катышуу үчүн жаштардын туруктуу жана олуттуу мотивинин жоктугун аныктаган негизги себепти аныктоого болот. Биринчи себеп, саясий партиялар жаштарды мамлекетти башкарууга кеңири тартуу зарылдыгын түшүнө электигин моюнга алуу керек. Саясий партиялар, саясий күчтөр жаштарды революцияларда колдонуп келишти.

4. Төртүнчү баптын биринчи бөлүгүндө жаштар саясаты иликтөөгө алынган, бирок толугу менен маселе ачылган эмес – депсиз. Коомдо бюрократтар жана саясатчылар аттуу топтор белгиленгенден соң, жаштардын саясатчылар тобуна кирүү мисалы катарында саясий партиялардын жаштар канаттарын анализге алынса бул бөлүм тереңирээк болмок деген оюнузга кошулуп, мен диссертациялык ишке дагы бир жолу дүйнөдөгү жаштар саясатынын бардык теориялык, практикалык жактарын карап, изилдеп, Кыргызстанга кандай модель туура келээрин анализдеп чыктым. Анын негизинде, бизде жаштардын көйгөйлөрүн изилдеп, практикалык жактан чечүүгө ишкерлер, бизнес чөйрөсү көп катышпай жатканын белгиледик. Биздин мамлекеттеги көп саясий партиялардын жаш канаттарынын пассивдүү болушунун негизги себептерин дагы диссертациялык иште белгиледик. Алардын эң негизгилеринин бири - бул улуу муундун саясий элитасы жаштарды адепсиз, көп жерден туура эмес колдонгону жөнүндө айтып кетким келет. Биз жогоруда белгилегендей саясий партиялар, саясий күчтөр жаштарды бардык бүгүнкү күнгө чейин социалдык-чыр чатактарда курал катары колдонуп келишти.

5. Диссертацияда милдеттер, жаңылыктар жана коргоого коюлган жоболор саны боюнча гана эмес, сапаты боюнча да бирдей болуп жаткандыгы жөнүндө туура эскертүү бергенсиз, мен аларды карап, кээ бир жоболорду системалаштырып, бириктирип, мазмуну боюнча кайра карап чыктым.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: рахмат Сайкал Орозовна. Кийинки сөз үчүнчү эксперт социология илимдеринин доктору Мотукеев Болот Джакинбаевичке берилет, бирок ал кишинин ооруп больницада, операция болуп калгандыгына байланыштуу, окумуштуу катчы Таалай Султановна эксперттин корутундусун окуп берет.

Шаршембиева Т.С. – окумуштуу катчы: Эксперт Мотукеев Б.Дж. корутундусун кыргыз тилинде берген жана жети баракка жазыптыр. Корутунду УАКтын талаптарына жараша түзүлгөн жана жалпысынан оң натыйжада жазылган. Эми мен анын бардыгын окуп отурбастан эксперттик корутундудагы көрсөтүлгөн кемчиликтерди окуп берейин.

Эскертүүлөр :

Изилдөө ишинде айрым кемчиликтер бар. Алсак,

1. Диссертациянын 6.1.1. бөлүмүндө диссертациянын текстинде авторлордун тобу (19 - бетте) келтирилген шилтемелер 25%дан ашып кеткен. Нускамага ылайык адабиятты карап чыгуунун көлөмү диссертациялык иштин жалпы көлөмүнүн 25%нан ашпоого тийиш.
2. Диссертациянын 6.2.1. бөлүмүндө колдонулган методдорду толугураак, кененирээк чечмелөө керек. Изилдөөнүн жыйынтыктары диссертациянын текстинде жөн гана көрсөтүлгөн (136-бет).
3. Изилдөө ишинин 6.2.2. бөлүмүндө биздин оюбузча (155-бетте), 18 жаштан 35 жашка чейинки чейинки респонденттердин 42,8%, ишкерлик менен алектенген иштери, материалдык базасы, финансылык каражаттары жетишсиз – деп берилген, бирок бул тыянакка шилтеме жок.
4. Диссертациянын 6.3.1. бөлүмүндө 154-бетте акыркы үч жылдагы социалдык, экономикалык калыбына келтирилген, жаңы салынган ишканалар жөнүндөгү маалыматтар жаңыланбаган.
5. Диссертациянын 6.4.1. бөлүмүндө жаштар манен иш алып баруудагы чет өлкөлүк тажрыйбага конкреттүү мисалдар жетишпейт.
6. Баптардын аягында берилген корутунду менен практикалык сунуштар конкреттештирүүгө муктаж. Ушуларды оңдоонузду сураныптыр жана төмөндөгүдөй сунуштарды бериптир:

Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” деген темада 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин доктору илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын мазмуну толук ачылган, ошол эле учурда берилген эскертүүлөрдү жоюуну сунуштайбыз. Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” деген темада 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин доктору илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине жооп берген өз алдынча жана аяктаган илимий изилдөө жана берилген баштапкы экспертизалык материалдын көлөмүн чагылдырган көз карандысыз жана толук илимий изилдөө болуп саналат. Изденүүчү тарабынан жүргүзүлгөн изилдөөнүн талдоосу алынган натыйжалардын ишенимдүүлүгүн жана негиздүүлүгүн тастыктаган илимий изилдөөнүн ыкмаларына ылайык келет.

Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын академик А.Алтымышбаев атындагы Философия институту менен “Кыргызстан Эл аралык университети” Окуу илимий-өндүрүштүк комплексине караштуу Д.22.23.676 диссертациялык кеңешине 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн изденүүчү Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” аттуу темадагы диссертациясын коргоого кабыл алууну сунуш кылат. Мотукеев Б.Дж. 7-март 2025-жыл.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Рахмат бардык эксперттерибизге. Урматтуу кесиптештер, сөз окумуштуу катчы Таалай Султановнага диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясынын мүчөлөрүнүн жалпы корутундусун окуу үчүн берилет.

Шаршембиева Т.С. – отурумдун катчысы: Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү сиздердин алдыңыздарда текшерүү актысы турат, WhatsApp аркылуу дагы буга чейин жөнөтүлгөн. Эксперттердин жалпы корутундусу:

Жетектөөчү уюм болуп Л.Н.Гумилев атындагы Евразия улуттук университетинин Журналистика жана коомдук илимдер факультетинин социология кафедрасы дайындалсын. Юридикалык дареге: Астана (Казакстан Республикасы), Адольф Янушкевич көч., 6.

Расмий оппоненттер болуп төмөндөгү окумуштуулар дайындалсын:

1. Мотукеев Болот Джакинбаевич – социология илимдеринин доктору, авторефераты боюнча 22.00.04 – коомдук түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги, Кыргыз Республикасынын Олимпиадалык академиясынын президенти.
2. Садвакасова Айгүль Какимбековна – социология илимдеринин доктору, профессор, авторефераты боюнча 22.00.04 – коомдук түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги, Казакстан Республикасынын Маданият жана маалымат министрлигинин Колдонмо этносаясий изилдөөлөр институтунун директорунун орун басары.
3. Садырова Мансия Сапаргалиевна – социология илимдеринин доктору, профессор, авторефераты боюнча 22.00.04 – коомдук түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги, Аль-Фараби атындагы Казак улуттук университетинин социология жана социалдык иш кафедрасынын профессору.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Чон рахмат Таалай Султановна.

Жогоруда эскертилди, эксперттер диссертациядагы алгачкы маалыматтар боюнча

корутундуларын беришти. Сиздердин алдыңыздарда эксперттик корутундулар турат, суроолорунуздар барбы? Суроолор жок. Чон рахмат.

Кесиптештер эксперттердин корутундуларын бекитүү боюнча добуш берүүнүздөрдү суранам.

Ким «макул»? -11

Ким «каршы»? - жок

Ким «калыс»? – жок.

Бир добуштан кабыл алынды.

Эми дагы бир маселе - коргоо датасын бекитишибиз зарыл. Бул жакта коргоо датасы катары 2025-жылдын 14-майы сунушталууда.

Добуш берүүнүздөрдү суранам.

Ким «макул»? -11

Ким «каршы»? - жок

Ким «калыс»? - жок

Бир добуштан кабыл алынды.

Кесиптештер, авторефератты чыгарууга жана жөнөтүүгө макулдук беришибиз керек.

Добуш берүүнүздөрдү суранам.

Ким «макул»? -11.

Ким «каршы»? – жок.

Ким «калыс»? – жок.

Бир добуштан кабыл алынды.

Омуралиев Н.А. – отурумдун төрагасы: Эксперттик комиссиянын мүчөлөрүнүн корутундуларын уктук, Жунушова Сайкал Орозовнанын алгачкы документтерининдеги маалыматтардын тактыгы менен тааныштык. Анда эксперттик корутундуларды жана протоколду бекитүүгө өтөлүк. Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын академик А. А. Алтмышбаев атындагы философия институту менен “Кыргызстан Эл аралык университетинин” окуу илимий-өндүрүштүк комплексинин алдында уюштурулган социология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн Д. 22.23.676 Диссертациялык кеңеши

ТОКТОМ КЫЛАТ:

1. Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” деген темадагы диссертациялык иши боюнча түзүлгөн эксперттик комиссиянын берген корутундусу бекитилсин.
2. Жунушова Сайкал Орозовнанын “Кыргызстан жаштарынын социалдык иденттүүлүгү: абалы жана келечеги” деген темадагы диссертациялык иши 22.00.04 – социалдык түзүлүш, социалдык

институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алуу үчүн коргоого кабыл алынсын.

3. Бекитилсин:

Жетектөөчү уюм болуп Л.Н.Гумилев атындагы Евразия улуттук университетинин Журналистика жана коомдук илимдер факультетинин социология кафедрасы дайындалсын. Юридикалык дарегин: Астана (Казакстан Республикасы), Адольф Янушкевич көч., 6.

Расмий оппоненттер болуп төмөндөгү окумуштуулар дайындалсын:

1. Мотукеев Болот Джакинбаевич – социология илимдеринин доктору, авторефераты боюнча 22.00.04 – коомдук түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги, Кыргыз Республикасынын Олимпиадалык академиясынын президенти.

2. Садвакасова Айгүль Какимбековна – социология илимдеринин доктору, профессор, авторефераты боюнча 22.00.04 – коомдук түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги, Казакстан Республикасынын Маданият жана маалымат министрлигинин Колдонмо этносаясий изилдөөлөр институтунун директорунун орун басары.

3. Садырова Мансия Сапаргалиевна – социология илимдеринин доктору, профессор, авторефераты боюнча 22.00.04 – коомдук түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги, Аль-Фараби атындагы Казак улуттук университетинин социология жана социалдык иш кафедрасынын профессору.

Диссертациялык кеңештин төрагасы
социология илимдеринин доктору,
профессор, отурумдун төрагасы

Н.А. Омуралиев

Диссертациялык кеңештин
окумуштуу катчысы,
социология илимдеринин

кандидаты, доцент, отурумдун катчысы:

Т. С. Шаршембиева